
Presentació

Ramon Grau i Fernández

Per desena vegada des de l'any 1982, l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i dins la programació del Seminari d'Història de Barcelona, va convocar el Congrés d'Història de Barcelona, celebrat a la Casa de l'Ardiaca els dies 27 a 30 de novembre de 2007. Després d'un VIIIè Congrés dedicat als anys 1808-1868 i un IXè consagrat al Sexenni Democràtic de 1868-1874, al Xè pertocava tancar el cicle programat de tres encontres de repàs del Vuitcents i revisitar el darrer quart de segle.

Feia deu anys justos que el Vè Congrés s'havia centrat en la mateixa etapa per commemorar el centenari de l'agregació a Barcelona dels pobles de la rodalia el 1897 i afrontar com a tema principal el dilema subjacent a aquella operació politicoadministrativa: o bé acceptar la dimensió metropolitana implícita en el pla Cerdà de 1859 i lluitar per la seva plena realitat, o bé no assumir-ne les dificultats i les càrregues i conformar-se amb la trista sort reservada a les capitals de província i als petits municipis dins d'un Estat centralista. El procés per la reforesa començà formalment el 1874 i, havent quedat resolt el 1897, desembocà en un gran canvi qualitatiu de la política barcelonina a partir de 1901, que acabaria arrossegant tot Catalunya i no deixaria de tenir repercussions sobre el règim de la Restauració implantat el 1875 i sobre la història d'Espanya en un sentit molt més vast.

En relació al Congrés de 1997, que havia abordat el procés dels anys 1874-1897 sobre el teló de fons de les formes successives d'articulació política de Barcelona amb el seu entorn territorial immediat des de la Baixa Edat Mitjana, el Xè estengué el seu abast temàtic als àmbits de l'economia i la cultura urbanes en un sentit ampli, d'acord amb el model dels dos encontres dels anys 2003 i 2005. No pas per cap inèrcia, sinó perquè la metropolització de Barcelona no havia estat l'única disjuntiva d'una època plena de dilemes. A totes les generacions se'ls presenta el repte i l'ocasió de variar el rumb de la societat, però el final del segle XIX ens apareix en la distància –com apareixia ja a les elits intel·lectuals del temps– com una conjuntura que demanava amb urgència especial reorientacions de fons en tots els fronts. És un fenomen de dimensió internacional, però que adquireix relleu particular a Barcelona coincidint amb la seva equiparació amb Madrid –cada vegada més acceptada– i la confirmació del seu rang urbà dins Espanya i en relació amb tota la xarxa de les ciutats europees.

Respecte a la sèrie anterior de Congressos, l'encontre de 2007 ha pogut comptar amb les oportunitats obertes per la universalització de l'accés a internet, que,

al seu torn, ha permès d'explotar més a fons les possibilitats que ofereix la pàgina web de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona: www.bcn.cat/arxiu/arxiuhistoric.

A través d'aquest nou mecanisme ha estat factible deixar consolidada una edició electrònica íntegra de les vint-i-sis comunicacions presentades i fer-ho ja abans de la celebració del Congrés. Això, d'una banda, ha significat una difusió immediata i no limitada als confins del mateixencontre i, a curt termini, va permetre que tots els congressistes poguessin estudiar a fons aquelles comunicacions del seu interès especial amb vista als debats congressuals. De l'altra, a les sessions de treball la presentació de les aportacions individuals es va poder fer, no atomitzadament, sinó per agrupacions significatives presentades per relators experts en cada matèria, la qual cosa implicà una major flexibilitat i creà més oportunitats per a intercanviar criteris i informacions. I finalment, aquesta economia de temps va permetre comptar amb un nombre de ponències proporcionat a l'abast del temari i crear diversos espais de diàleg sobre aspectes d'interès general.

L'estructura d'aquest volum d'actes respon, bàsicament, a l'organització de les sessions del Congrés, amb algunes excepcions.

D'una banda, el Congrés començà amb la presentació de la ponència *Els fons documentals municipals del període 1868-1901. Guia d'investigació*, preparada pels arxivers municipals Montserrat Beltran, Núria Bosom, Glòria Mora, Amèlia Poves, Jordi Serchs i Xavier Tarraubella i destinada a refondre's amb lliuraments anteriors en una publicació ara en curs de reelaboració i que abastarà des de la constitució del Consell de Cent al segle XIII fins als canvis estructurals de l'Ajuntament arran de l'Estatut Municipal aprovat sota la dictadura del general Primo de Rivera el 1924.

De l'altra, el segon ingredient de l'encontre fou una taula rodona sobre «Les agregacions municipals de 1897 i la seva commemoració el 1997», amb participació d'Àngel Duarte, Joan Fuster i Sobreper, Ramon Grau i Joan Roca i Albert, que és sintetitzada en l'apartat final del present volum.

I en tercer lloc, les comunicacions vinculades al tema de la sessió tercera, «Base econòmica i clivelles socials», especialment nombroses, foren distribuïdes entre aquesta sessió –les relatives a empreses econòmiques, presentades per Mercè Tatjer– i la jornada final, «Cap a un balanç», moderada per Xavier Tarraubella i que recollí les referides als aspectes higiènics i als equipaments sanitaris i de beneficència, amb objecte de centrar el debat final del Congrés en els «Dèficits i recursos de la ciutat». Aquí trobarem reintegrades a la tercera part les ressenyes de Tatjer i Tarraubella, així com els resums de les deu comunicacions i les observacions complementàries.

La primera part del volum, «Política local i rerefons intel·lectual», recull les ponències d'Àngel Duarte, *La política a la Barcelona de la Restauració: interessos i ideals, memòries i projectes*, i de Gonçal Mayos, *Postromanticisme? Anàlisi macrofilosòfica del 1874 al 1901*, així com els resums de les sis comunicacions aportades per Joan Bada, Jaume Guillaumet, Josep Pich, Raquel Zardoya i Santiago Izquierdo, presentades per Joan Fuster i Sobreper en qualitat de relator.

La segona part, «Base econòmica i clivelles socials», reuneix les ponències de Martín Rodrigo i Alharilla, *El retorn americà: famílies, capitals, poder*, i de Natàlia

Mora i Sitjà, *El proletariat industrial: immigració, canvi tecnològic i desigualtat social*, i els resums de les deu comunicacions degudes a Núria Postico, Albert Pérez, Maria Lluïsa Gutiérrez, Marc Badia amb Yolanda Blasco, Maribel Rosselló, María de los Santos García Felguera, Pilar Salmerón, Isabel Fargues amb Roser Tey, Montserrat Pantaleón i José Luis Ausín, presentades per Mercè Tatjer les sis primeres i per Xavier Tarraubella les quatre darreres.

Sota el títol «Invenció artística i ressò social», la tercera part comprèn les ponències degudes a Pilar Vélez, *Les arts industrials: bellesa, utilitat, economia*, i a Mireia Freixa, *Pensament estètic, gust i consum de les arts*, i l'extracte de les cinc comunicacions degudes a Carme Riu de Martín, Miquel-Àngel Codes, Xavier Soler, Jordi Artigas i Lluïsa Suárez, presentades per Enric Cassany.

El quart bloc del volum, «Funció i forma de l'espai urbà», conté les ponències de Mercè Tatjer, *L'eixamplament de l'espai industrial (1875-1897)*, i d'Isabel Moretó, *La bellesa de la Barcelona moderna (1874-1906)*, i els resums de les comunicacions de Manel Guàrdia amb José Luis Oyón, Marina López, Antoni González, Maria Ojuel i Eduard Riu-Barrera, presentades pel relator Joan Roca i Albert.

El bloc final, «Una societat canviant», és constituït per tres ingredients: la conferència de clausura *Senyals de crisi: la narrativa urbana de la Restauració*, dictada per Enric Cassany, una síntesi dels diàlegs mantinguts en relació amb les vuit ponències i el mencionat resum de les intervencions de la taula rodona dedicada a les agregacions municipals.